

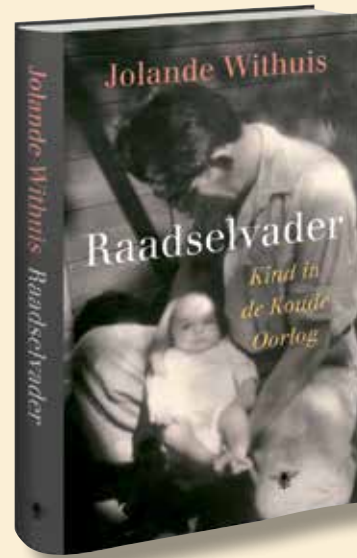
‘Dag meneer’

Je vader! Voor de één een open boek, voor de ander een mysterie, zoals de vader van historica Jolande Withuis, Berry Withuis (1920-2009). Hoewel zij hem als kind adoreerde – ‘Mijn vader was mijn held. Van jongs af aan.’ – kwam ze in haar adolescentie tot de ontdekking dat zij hem eigenlijk nauwelijks kende. Nooit had hij haar iets over zijn activiteiten in de oorlog verteld. En ook over zijn rol in de Communistische Partij van Nederland (CPN) had hij zijn leven lang gezweegen. Ja, hij was een periode belangrijk geweest bij het communistische dagblad *De Waarheid*. Maar waarom had hij de redactie verlaten en was hij geen ‘revolutionair’, maar een schaakjournalist geworden? Ook raadselachtig was de ‘moeizame relatie’ met zijn moeder en tantes, terwijl Jolande zich bij hen altijd gelukkig en geborgen had gevoeld. Kortom, wie wás haar vader?

Berry Withuis, geboren en getogen in Zutphen, raakte twee jaar na de vroegtijdige dood van zijn vader ‘radicaal’ los van het streng gereformeerde geloof waarin hij was opgevoed. Tijdens de oorlog werd hij lid van de CPN. Hij kwam in het verzet terecht en fungeerde onder meer als contactpersoon in Duitsland. Daar had hij voor de *Arbeitseinsatz* moeten werken, maar tijdens de treinreis was hij ontsnapt. Ook zat hij in ‘diverse communistische knokploegen, die met zijn inventiviteit en intelligentie verguld waren geweest’, vertelt een ex-CPN’er. Na de oorlog, en na het jagen op oorlogsmisdadigers, pakte hij zijn beroep van journalist weer op. Eerst als hoofdredacteur van een regionaal dagblad en later als journalist en redacteur van *De Waarheid*. Daarnaast werd hij een van de ‘hardliners’ binnen de partij, al blijft onduidelijk in welke functie en hoedanigheid. In 1956 kreeg hij (of nam hij?) ontslag. In het jaar van de Hongaarse

Opstand zegden velen hun abonnement op en raakte de krant in financiële nood. Voor Withuis geen probleem, wellicht zelfs een uitkomst. Hij kon zich nu voor de rest van zijn leven als schaakjournalist aan zijn hobby wijden. Door zijn omgang en ervaring met grootmeesters uit de Sovjet-Unie en de Oostbloklanden kende hij de schaakwereld en de mondiale top als geen ander. In de denksport gedroeg hij zich heel anders dan tussen zijn ‘isolationistische stalinistische’ kameraden. Schakers als Jan Hein Donner, Hans Ree en Jan Timman waren zeer te spreken over hem en noemden hem amicaal, geestig en openhartig.

Behalve een biografie over haar vader, schrijft Jolande Withuis (schrijfster van onder meer *Juliana, Vorstin in een mannenwereld* en *Wees manlijk, zijt sterk*, de biografie over verzetsman Pim Boellaard) in grote lijnen ook haar eigen levensverhaal. Zij vertelt dat ze zich als opgroeiend meisje moeilijk kon losmaken van de beginselen van haar ouders. ‘Thuis was de oorlog de ijschaal waarop mensen en gebeurtenissen werden gewogen,’ schrijft ze. ‘Zorg dat je in een café altijd met je gezicht naar de ingang gaat zitten en een tweede uitgang weet,’ was een van haar vaders weinige adviezen. De Koude Oorlog beleefde ze heel intens. Die kon elk moment in een echte oorlog omslaan. In het gezinsleven, dat ze met een broer deelde, ontbraken alledaagse blijken van affectie. De enige die werd aangeraakt en geknuffeld was de hond. Haar vader schitterde dikwijls door afwezigheid. Ze schrijft dat ze als klein kind, wanneer hij na het partijwerk voor het weekend thuiskwam, hem met ‘dag meneer’ begroette. Dat zij met ‘krassen op de ziel’ uit haar jeugdjaren is gekomen, wekt geen verbazing. Het communisme als ideologie met als belangrijkste uithang-

Raadselvader. Kind in de Koude Oorlog. Jolande Withuis (De Bezige Bij, Amsterdam 2018), 224 blz., € 20,99

borden de CPN en *De Waarheid* krijgt ruime aandacht in het boek. Doordat de communisten een belangrijk aandeel hadden gehad in het verzet, wonnen zij na de bevrijding ‘aan goodwill en respect’. Door politieke omstandigheden keerde eind jaren veertig en begin jaren vijftig het tij en ‘verdampte’ hun aanhang. Rampzalig waren de onthullingen over Stalin en de Russische interventie in Hongarije in 1956. Bij velen verdween toen het geloof in een communistische heilstaat definitief.

‘Thuis was de oorlog de ijschaal waarop mensen en gebeurtenissen werden gewogen’

Voor de portrettering van haar vader sprak Jolande Withuis met familie, vrienden en bekenden uit de schaakwereld. Tevens kreeg zij inzage in het uitvoerige BVD-dossier over haar vader, waarmee zij zijn verleden grotendeels kon traceren. Met *Raadselvader* heeft Jolande Withuis, ondanks de afstandelijke relatie die er tussen haar en haar vader was, een liefdevol en ontroerend boek geschreven, dat iedere historicus zal boeien en aangrijpen.

Gert Moleman ■